Mia Malmila

Lausunto
8.6.2021
650/03.01.00/2021

Eduskunta
Valtiovarainvaliokunnan kunta- ja terveysjaosto
kaisa.iso-sipila@eduskunta.fi

Kirjallinen asiantuntijalausunto HE 95/2021 vp

HE 95/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle vuoden 2021 kolmanneksi lisätalousarvioksi

Eduskunnalle annetaan hallituksen esitys vuoden 2021 kolmanneksi lisätalousarvioksi. Vuonna 2020 päätettiin koronavirusepidemian vuoksi kansallisista tukitoimista esimerkiksi epidemian aikana kertyneen palvelu- ja hoitovelan purkamisesta.

Kolmanteen lisätalousarvioesitykseen sisältyy sosiaali- ja terveydenhuollon hallinnanalalle (pääluokka 33) kohdistettu palvelurakenteen kehittämisen siirtomäärärahan lisäys 39 milj. euroa ja lisäksi ehdotetaan EU:n elpymis- ja palautumistukivälineen (RRF) rahoituksesta käytettäväksi Suomessa 45 milj. euroa vuonna 2021 sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saatavuuden vahvistamiseen ja kustannusvaikuttavuuden lisäämiseen. Kansalliseen elpymis- ja palautumissuunnitelmaan liittyviä valtuuksia ja määrärahaa saa käyttää, kun Euroopan unionin omien varojen järjestelmästä annettu neuvoston päätös (EU, Euratom) 2020/2053 on tullut voimaan. Suomi on toimittanut komissiolle kansallisen elpymis- ja palautumissuunnitelman toukokuussa 2021. Komissio arvioi Suomen suunnitelman, joka hyväksyttäneen EU-neuvostossa loppukesästä 2021.

Yleistä

Suomen Kuntaliitto ry muistuttaa, että jo valtion vuoden ensimmäisessä lisätalousarviossa HE 17/2021 vp oli sosiaali- ja terveydenhuollon hallinnonalalle edelleen kuntien järjestämän sosiaali- ja terveydenhuollon tukemiseen osoitettu 17,5 milj. euron määräraha momentilla 33/60/39. Sen perusteluissa todetaan, että määrärahaa saa käyttää kunnille myönnettäviin avustuksiin lasten, nuorten ja perheiden palveluihin koronavirustilanteen vaikutusten vähentämiseksi. Lisäksi nyt lausuttavana olevassa kolmannessa lisätalousarviossa HE 95/2021 vp ehdotetaan sosiaali- ja terveydenhuollon hallinnonalalle edelleen kuntien järjestämän sosiaali- ja terveydenhuollon tukemiseen 39,0 milj. euron määrärahaa momentilta 33/60/39. Myös sen perustelujen mukaan

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

määrärahaa saa käyttää kunnille myönnettäviin avustuksiin lasten, nuorten ja perheiden palveluihin koronavirustilanteen vaikutusten vähentämiseksi.

Kuntaliitto ehdottaa, että valtion vuoden 2021 ensimmäisen lisätalousarviosta kunnille avustuksina edelleen täytäntöön panemattomat momentin 33/60/39 määrärahahaut yhdistetään vuoden 2021 kolmannen lisätalousarvion vastaavasti kohdennettujen määrärahojen kanssa summaltaan suuremmaksi yhteiseksi avustuskokonaisuudeksi. Tämä helpottaisi toimenpiteiden yhteensovittamista. Toistuvat hankehaut lisäävät kunnissa hallinnollista työtä tilanteessa, jossa alalla vallitsee työvoimapula ja koronavirusepidemian hallinta vie resursseja perustyöstä. Kunnille myönnettävät valtionavustushaut lasten, nuorten ja perheiden palveluihin koronavirustilanteen vaikutusten vähentämiseksi tulee avata viiveettä.

Valtion vuoden 2021 kolmannen lisätalousarvion määrärahojen riittävyys

Kuntaliitto selvitti tuoreessa huhti-toukokuussa tehdyssä kyselyssä, paljonko viruksen leviämisen estäminen tulee vielä maksamaan vuosina 2021–2023. Kuntaliitto kysyi kuntien ja sairaanhoitopiirien arvioita hybridistrategian aiheuttamista kustannuksista, joita aiheutui koronatestauksesta ja sekvensoinnista, jäljittämisestä, rokottamisen järjestämisestä, koronapotilaiden hoidosta sekä koronapandemiaan liittyvistä tarvikehankinnoista ja varautumistoimista. Lisääntyneitä kuluja (tehostettu siivous, hengityssuojainten hankinta, kotiin vietävät ateriapalvelut, etävastaanotot, ICT-hankinnat) kysyttiin myös sosiaalihuollon ja opetustoimen osalta. Lisäksi kyselyssä selvitettiin hoitovelan kertymistä ja tulomenetyksiä suun terveydenhuollossa sekä kartoitettiin kuntien säästöjä, jos kunta oli joutunut keskeyttämään palvelutoimintaansa koronavirusepidemian vuoksi.

Vastausten perusteella koronapandemiasta kunnille aiheutuvat välittömät kustannukset nousevat vuonna 2021 lähes 1,4 mrd. euroon. Epidemia näkyy kuntatalouden rasitteena tulevinakin vuosina. Vuonna 2022 kuluja arvioitiin syntyvän vielä yli 400 milj. euroa ja vuonna 2023 noin 300 milj. euroa. (Kuntaliiton tiedote 21.5.2021).

Hoitojonojen purku

Koronavirusepidemia on levinnyt maantieteellisesti epätasaisesti. Niillä alueilla, jossa koronavirussairastumisia on ollut eniten, on jouduttu tekemään laajoja rajoitustoimia ja suuntaamaan palvelutuotantoa koronapotilaiden hoitoon. Hoito-, palvelu- ja kuntoutusvelkaa on syntynyt sekä perustason palveluissa että erityistasolla, kun resursseja on jouduttu ohjaamaan koronavirusepidemian hallintaan. Erityisesti elektiivisen operatiivisen toiminnan

keskeytykset ovat pidentäneet hoitojonoja sairaanhoitopiireissä. Asiakkaiden hakeutuminen seulontoihin on vähentynyt.

Mielenterveys- ja päihdepalvelujen hoitoon pääsy

Lääkärin avosairaanhoidon vastaanotoilla kirjattiin noin 200 000 mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden diagnoosia (ICD-10) vuonna 2020. Lisäksi opioidien ja/ tai alkoholin käytön aiheuttamien elimellisten aivo-oireyhtymien ja käyttäytymishäiriöiden avosairaanhoidon lääkärikäyntejä oli 1–2 asiakasta kohti. (THL 28.4.2021). Koronaviruspandemia on pahentanut mielenterveys- ja päihdepalvelujen tarvetta, mutta hoitoon pääsy on usein estynyt tai viivästynyt. Mielenterveystyön avosairaanhoidon lääkärikäyntejä kirjattiin noin 116 000 vuonna 2019. Vuonna 2020 kirjauksia tehtiin –13,5 % vähemmän eli alle 102 000. Myöskään sähköinen asiointi ei ole tavoittanut laajasti mielenterveyspalveluja tarvitsevia. (THL, Avohilmo).

Kuntien/kuntayhtymien väliset erot valtionavustusten erillishauissa

Osassa kuntia on käynnissä useita sosiaali- ja terveydenhuollon eri sektoreille kohdistuvia valtionavustusrahoituksella käynnistettyjä kehittämishankkeita. Hankkeiden käynnistyminen on useilla alueilla viivästynyt, eikä hankkeisiin ole saatu osaavaa henkilöstöä. Kunnat ovat joutuneet keskittymään koronaviruspandemian leviämisen estämiseen sekä panostamaan hybridistrategian mukaisesti testaukseen, jäljittämiseen ja koronavirustartunnan saaneiden potilaiden hoitoon. Lisäksi joillakin kunnilla on ylimääräisenä rasitteenaan rajaturvallisuusohjeistuksen mukainen testaus ja omaehtoiseen karanteeniin ohjaaminen. Kuntaliitto korostaa, että koronavirusepidemian johdosta haettavat erilliset valtionavustukset aiheuttavat kunnissa runsaasti ylimääräistä työtä. Hakukriteereiden tulee olla selkeät ja raportointivelvollisuuksien kohtuulliset.

Aiheuttaako erillisten määrärahojen jakaminen eriarvoisuutta kuntien välille?

Kuntaliitto korostaa, että yleisesti ottaen yleiskatteellinen valtionosuusrahoitus on suorin kanava rahoittaa kuntien peruspalveluita. Kuntien mahdollisuudet hyötyä hankerahoituksesta vaihtelevat suuresti. Pienissä kunnissa ja kuntayhtymissä on vähemmän resursseja ohjattavaksi hankkeiden suunnitteluun ja heikommat mahdollisuudet saada rekrytoitua osaavia määräaikaisia hanketyöntekijöitä. Laaja-alaiset kuntayhtymät pystyvät hyötymään hankerahoituksesta muita paremmin. Hankerahoitus saattaakin kohdentua niille kunnille ja kuntayhtymille, joilla on paras osaaminen hankehakemusten laatimisessa.

Kuntaliitto puoltaa yksinkertaisen valtionavustushaun pikaista käynnistämistä siten, että hakukriteerit ovat selkeät ja yksinkertaiset. Lisätalousarviossa lasten, nuorten ja perheiden palveluihin koronavirustilanteen vaikutusten vähentämiseksi myönnettäväksi ehdotettavat määrärahat on voitava sovittaa yhteen käynnissä olevan tulevaisuuden sote-keskusohjelman hankkeiden kanssa kuntien tarpeen mukaan, mikä tulee huomioida hakukriteereissä. Suurempi määräraha kerran haettavaksi on hallinnollisesti kunnille kevyempi ratkaisu kuin useat erillishaut.

SUOMEN KUNTALIITTO

Tarja Myllärinen
Johtaja, sosiaali- ja terveysasiat

Mia Malmila
Erityisasiantuntija